

Vörösiszap, utcaparancsnoki tapasztalatok, kármentés és emberi sorsok

Red mud, experiences of a street commander, minimalizing the damage, human destinies

Dr. Hábermayer Tamás
szerző

Tolna Vármegyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, igazgatóhelyettes
Email: dr.habermayer.tamas@katved.gov.hu

ORCID: 0000-0002-6677-9163

Pásztor József
szerző

Gazdasági Ellátó Központ,
igazgató

Email: jozsef.pasztor@katved.gov.hu

Sikrai Attila
szerző

Komárom-Esztergom Vármegyei
Katasztrófavédelmi Igazgatóság
polgári védelmi főfelügyelő

Email: attila.sikrai@katved.gov.hu

Absztrakt:

Tizenhárom évvel ezelőtt, 2010 október 4-én következett be Magyarország egyik legnagyobb ipari katasztrófája. A Magyar Alumínium Zrt. területén lévő X. számú vörösiszap-tároló kazetta gátja átszakadt, és a Torna patakon keresztül lezúduló vörösiszap elöntötte Kolontár, Devecser és Somlóvásárhely települések mélyebben fekvő részeit, valamint Somlójenő, Túskevár és Apácatorna külső területeit. A tragédia miatt tíz ember meghalt és közel háromszáz ember szorult egészségügyi ellátásra. Több száz ingatlan károsodott és a vörös színű iszaptenger belepte az utcákat, tereket. A károk felmérése kapcsán hamar egyértelmű vált, hogy mind a kiterjedés, mind a várható időtartam miatt a tragédia messze meghaladja majd a korábbi katasztrófa káreseményeink szintjét. A mentési, mentesítési operatív műveletek gyorsítása és a hatékonyság növelése érdekében a katasztrófavédelem az érintett településeken utcaparancsnoki rendszert alakított ki. Az utcaparancsnokok feladata volt a lakosság érdekeinek, igényeinek figyelembe vételével a mentésben részt vevő hivatásos, önkormányzati, önkéntes és közfoglalkoztatott állomány tevékenységének szervezése, koordinálása a kárhelyszínen.

Kulcsszavak: vörösiszap, utcaparancsnok, kármentés, emberi sorsok

Abstract:

Thirteen years ago, on October 4, 2010, one of Hungary's biggest industrial disasters occurred. The dam of the red mud storage cassette No. X on the territory of Magyar Alumínium Zrt. broke, and the red mud flowing down the Torna stream flooded the deeper parts of the settlements of Kolontár, Devecser and Somlóvásárhely, as well as the outer areas of Somlójenő, Túskevár and Apácatorna. Due to the tragedy, ten people died and nearly three hundred people needed medical care. Hundreds of properties were damaged and the red sea of mud covered the streets and squares. In connection with the damage assessment, it quickly became clear that due to both the extent and the expected duration, the tragedy will far exceed the level of our previous catastrophic damage events. In order to speed up rescue and evacuation operations and increase efficiency, the disaster management has established a street command system in the affected settlements. The task of the street commanders was to organize and coordinate the activities of the professional, local government, voluntary and publicly employed staff participating in the rescue at the scene of the damage, taking into account the interests and needs of the population.

Keywords: red mud, street commander, minimalizing damages, human destinies

1. BEVEZETÉS

Vörösiszap katasztrófa. 13 év elteltével is mindenki emlékszik arra az időszakra aki részt vett a mentési munkálatokban. 2010. október 4-én pár óra leforgása alatt családok százai veszítették el mindenüket. Ingatlanjaik, ingóságaik megsemmisülése mellett sokaknak kellett szembenéznie azzal a ténnyel, hogy már nem tudnak hová hazamenni és a katasztrófát megelőző mindennapok már csak az emlékeik között létezhetnek tovább. Sajnos sokan voltak, akiknek a legnagyobb tragédiát és traumát - szeretteik, hozzátartozóik elvesztését kellett átélniük.

1. kép: A kiszakadt tározó (Forrás: ld. [1])

Ezt eredményezte ugyanis a zagytározó gátjának átszakadása. A kiömlő maró hatású vörös iszap és nátronlúg lezúdult a településekre és hihetetlen károkat okozott. A veszélyes anyaggal beborított területek leginkább marsbéli tájhoz voltak hasonlíthatóak. Az épületek, tereptárgyak építőanyagait, a növényzetet, az utakat, tereket, járműveket az erősen maró anyag súlyosan károsította.

2. TAPASZTALATOK EGY UTCAPARANCSNOK SZEMÉVEL

A katasztrófát követően szinte egyszerre mozdult meg az ország és a Kormány irányításával, Magyarország minden részéről szakemberek indultak a károk felszámolására. A Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (BM OKF) főigazgatója a helyszíni műveletek irányítására Operatív Törzs, valamint lakosságvédelmi és helyreállítási-újraépítési felügyelő működését kezdeményezte. A munkák előrehaladása miatt ezek folyamatosan változó feladatkörét előbb az Újjáépítési Kormányzati Koordinációs Központ (ÚKKK), majd később az Újjáépítési Katasztrófavédelmi Törzs (ÚKT) vette át. [2:28]

Az ÚKKK 2011. június 30-ig - a veszélyhelyzet kihirdetésének végéig - a helyszíni katasztrófavédelmi műveletek végrehajtása érdekében jogi, műveletirányító, újraépítési és logisztikai munkacsoportot működtetett.

Ezt követően 2011. október 14-ig a kisebb létszámú ÚKT, majd 2011. december 31-ig a Veszprém Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság kihelyezett törzse folytatta a mentési, újjáépítési tevékenységek összehangolását. [3:28]

2. kép: Vörösiszappal borított udvar (készítették a szerzők)

A 2. képen látható vörösiszap a kiömlést követően szétterült mindenhol, és a kerítéseken, házfalakon végig lehetett követni az útját, a hömpölygő áradat magasságát. Ez az anyag a keletkezését tekintve a timföldgyártás mellékterméke, az alumínium előállításához van rá szükség. Bauxitot őrölnek porrá, majd azt a termelési eljárás során magas hőmérsékleten és nyomáson erős lúggal (nátrium-hidroxid) reagáltatják, amelytől kioldódnak az alumínium vegyületek. Ülepítési és szűrési feladatokat követően szétválasztják ezeket a nagy vastartalmú és erősen lúgos állapotban tárolt vörösiszaptól. A Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. közleménye szerint az ajkai vörösiszap 40-45 százalék vas-oxidot tartalmazott, amely a rozsdásvörös színt okozta. Veszélyességét az erős lúgossága¹ és emberi testfelülettel kívül-belül történő érintkezés során a maró hatás okozta. [4] Ez a későbbiekben a védekezési – helyreállítási – újjáépítési feladatok végrehajtására is rányomta a bélyegét, hiszen azokat csak a megfelelő védőeszközök viselése mellett lehetett végrehajtani.

A kezdetektől az emberi élet és anyagi javak mentésén dolgoztak a kirendelt utcaparancsnokok. Elsődleges tevékenységük a számukra kijelölt kárhelyszíneken (utcákban, kijelölt városrészekben) a rendelkezésre álló hivatásos és önkormányzati, önkéntes és közfoglalkoztatott erők munkaszervezése, koordinálása volt. Tevékenységüket az Operatív Törzs alárendeltségében, a katasztrófa közvetlen életmentési feladatainak végrehajtását követően kezdték meg, és folyamatosan segítettek a következmények elhárítását, egészen a végsőkig.

¹ PH értéke 13.

Az utcaparancsnoki állományt a katasztrófa által nem érintett megyék biztosították, képzett jelentős szakmai tapasztalatokkal rendelkező hivatásos állományú katasztrófavédelmi szakemberek személyében. Kiemelt szerepkörük volt a helyszíni tevékenység segítésében, mivel a kárterületen mentést végző hivatásos erők, társszervek, együttműködő és közreműködő szervek, személyek munkáját koordinálták, irányították. Napi tevékenységük kora reggel kezdődött és késő esti időszakig (sötétedésig) tartott, átlagosan 12-16 órás munkavégzést megkövetelve. Nehezítő körülményként jelentkezett, hogy a kárhelyszínen a veszélyes anyagnak minősülő vörösiszap miatt különös figyelmet igényelt a mentési, kárfelszámolási műveletek végrehajtása. Ennek egyik jellegzetességeként ki kell emelni az állandó speciális védőeszköz használatot, mivel a kárterületen:

- állandóan porálcot kellett viselni és rendszeresen cserélni a légzésvédelem miatt,
- védőszemüveget kellett hordani a vörösiszap szembe jutásának megakadályozása ellen,
- gumicsizmát kellett húzni a lábvédelem miatt,
- és teljes testet takaró egyszer használatos védőruházatot volt muszáj használni a vörösiszap testre jutásának megakadályozására.

Ezen védőeszközök állandó rendelkezésre állásának biztosítása jelentős logisztikát és folyamatos szervezést követelt meg a védekezést végző szervezetektől. Ez főleg a kezdeti időszakban jelentett megoldandó problémát és jelentőset könnyített a helyzeten, amikor a Devecseri Polgármesteri Hivatalban, majd később attól nem messze egy arra alkalmas épületben megtörtént egy állandó védőeszköz-raktár kijelölése. Az ideiglenes létesítmény képes volt kiszolgálni az egyes napok ezer főt is meghaladó mentési tevékenységet végző állományának ellátását. A folyamatos védőeszköz használat ugyanis érthető módon minden kárterületen tartózkodóra kiterjedt (hivatásos, önkormányzati, önkéntes, helyi lakos, média), amelynek ellenőrzését többek között az utcaparancsnokok is folyamatosan végezték. A mentési, mentesítési tevékenység végrehajtása minden reggel megkezdődött. A védőruházat és a munkavégzéshez szükséges eszközök felvételét követően lehetett belépni a rendőrség által lezárt kárterületre. Különös kihívást jelentett, hogy a feladat és a bevonható erők nagysága akár napról - napra képes volt jelentőset változni. A műveletek végzése szempontjából drasztikus befolyásoló hatásként jelentkezett az időjárás, valamint a katasztrófavédelmi önkéntesi és a közfoglalkoztatotti állomány nagymértékben váltakozó (hol csökkenő, hogy növekvő) létszáma.

A megjelent állomány minden reggel egy rövid munkavédelmi képzésen és a védőeszközök használatára vonatkozó felkészítésen vett részt, majd a következő legjellemzőbb feladatokat végezte:

- lakóingatlanokból történő értékmentés,
- utak, járdák, udvarok, épületek mentesítése kézi és gépi erővel,
- személyek és járművek mentesítése (elsősorban a Magyar Honvédség állománya végezte),
- logisztikai támogató feladatok,
- (különleges) munkagépek működtetése: homlokrakodó, szippantó, útmosó, árokásó, konténer szállító, forgókotró, bobcat, valamint folyamatosan működtek teherszállításra alkalmas járművek,
- közüzemi szolgáltatók (áram, gáz, víz, szennyvíz) igényeinek megfelelően terepszakaszok, épületek, működéshez feltétlenül szükséges műtárgyak, létesítmények, tárgyak, eszközök megtisztítása,
- állati tetemek begyűjtése, illetve a sérült állatok elszállítása és mentesítése a vörösiszaptól,
- vörösiszap által elsodort járművek összegyűjtése, lehetőség szerinti mentesítése,
- vörösiszap által elsodort propán-bután palackok összegyűjtése, elszállítása.

3. kép: Utcaparancsnoki eligazítás (készítették a szerzők)

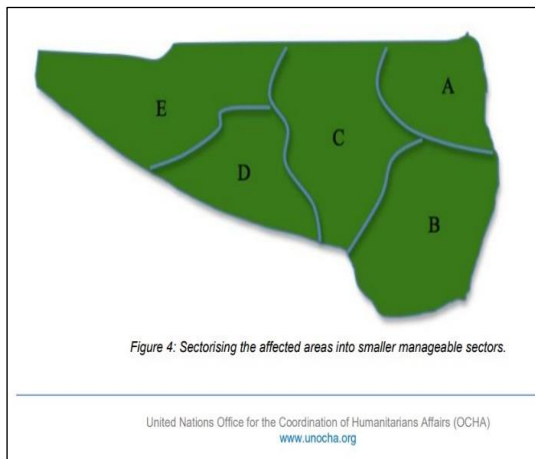

4-5. kép: Mentési feladatok végzése (készítették: a szerzők)

Az utcaparancsnokok részére az Operatív Törzs a kárterületet arányosan felosztotta, amely a mentési és mentesítési feladatok előrehaladásával folyamatosan változott. Ezen döntés biztosította a kárhelyszíni munkák jó áttekinthetőségét és a folyamatos kontroll megvalósítását a feladatok végzéséhez. Ez már 2010-ben is jó döntésnek bizonyult, hiszen nagyon magas szintű és hatékony eseménykezelés megvalósítását tette lehetővé. Érdekességként kiemelhető, hogy a 2010-ben ezen formában végrehajtott városrészi kijelölés és személyekre (személyi felelősségre) osztás jelenleg is megfelelne a kiterjedt katasztrófa káresemények során végrehajtandó 2020-as ENSZ INSARAG irányelvek szektorizációs feladat végrehajtásának. [5:24]

Az utcaparancsnokokra bontott felelősségi területek meghatározását követően a kiterjedt káresemény jóval kezelhetőbbé, a folyamatban lévő mentési – mentesítési feladatok átláthatóbbá, áttekinthetőbbé váltak. Az egyes részterületek vezetőinek kijelölt személyek a kárterületen közvetlenül elérhetőek voltak mind a lakosság, mint a mentési feladatokat végzők számára. Ez számos előnnyel járt, hiszen így nagyságrendekkel könnyebben valósult meg a kárterületi adatgyűjtés, a felmerülő problémák regisztrálása és jelzése, valamint a különleges eszközt vagy megoldásokat igénylő mentések jelentése.

A problémákat az Operatív Törzs részére az utcaparancsnokok adott határidőre a munkanap végén, vagy rendkívüli esemény bekövetkezésekor azonnal jelezték.

5-6. kép: INSARAG szektorizációs feladat és Devecser település egyszerűsített minta felosztása (készítették a szerzők)

Az utcaparancsnokok feladata volt tehát az előzőekben felsoroltak szerint a bevont erők és eszközök koordinációja, valamint az alábbi speciális feladatok:

- katasztrófa által sújtott lakossággal történő kapcsolattartás, valamint szükség szerinti adatgyűjtési és koordinációs feladatok (sok esetben soron kívüli jelentések formájában),
- kórházi ápolásra szorulóknak felmérése,
- VIP személyek, média, illetve igazolt egyéb okból kárterületre belépő személyek a kívánt kárterületi helyszínre kísérése és az egyedi feladatok támogatása,
- közreműködés a lakossági - kormányzati kárfelmérések végrehajtásában, a lakossági kártalanítási tárgyalások előkészítésében és lefolytatásában [5:71],
- mentesített területek nagyságának felmérése és napi szintű jelentése az Operatív Törzs részére.

A hosszú hónapok mentési tevékenységét követően a szakértői vizsgálatok miatt egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a vörösiszappal borított ingatlanok állaga miatt teljes városrészeket kell majd lebontatni és újjáépíteni. Ennek következményeként a szennyezett területen élő családok közel harmada döntött úgy, hogy végleg elhagyja a települését.

3. UTCAPARANCSNOKOKKAL SZEMBEN TÁMASZTOTT KÖVETELMÉNYEK

Az utcaparancsnoki rendszer létrehozását követően számos katasztrófavédelmi szakembert vezényeltek a vörösiszap katasztrófa következményeinek elhárítására határozott időtartamra, (heti, 2 heti) váltásos rendszerben. A kezdeti időszakban nem nagyon lehetett előre tervezni a feladatokat, amelyek a helyzet függvényében sokszor követeltek meg improvizációt és alkalmazkodóképességet az utcaparancsnokoktól.

Az idő előrehaladtával azonban ez megváltozott, és a tevékenység alapvetően jól körülírhatóvá, rendszerezetté változott. Ez alapján a következő, jól körülírható követelményeket lehetne megfogalmazni a most hasonló feladatkörbe delegálandó utcaparancsnoki állománnyal szemben.

Kijelenthető, hogy ezek a hivatásos állomány követelményrendszeréhez képest is többletként jelentkeztek és nem minden hivatásos személy volt alkalmas ezen feladatok magas szinten történő ellátására.

1. Fokozott fizikai állóképesség megléte

Egy kiterjedt kárterületen a mentési tevékenység szervezése és koordinációja folyamatos koncentrációt igényel. Ezen tevékenységet a vörösiszap katasztrófa esetében az egyes területrészekhez rendelt utcaparancsnokok végezték és a napi munkájuk heteken keresztül napi 12-16 óra időtartamot érintett. További terhelést jelentett a kárterületen a folyamatos védőeszköz-használat követelménye, amely negatívan hatott az egyén normál légzőképességére (hamarabb jelentkeznek a fizikai terhelés hatásai, a fáradtság tünetei), továbbá figyelembe kell venni, hogy a védőeszközök viselése mellett az utcaparancsnoki állomány a kárterületen gyalogosan közlekedett, napi szinten 20-30 km megtételével.

Hiánya esetén: a tapasztalatok alapján aki a kellő fizikummal nem rendelkezett, annál többnapos tevékenységet követően a fokozott terhelés hatására alvásproblémák, alvási apnoé, figyelem és koncentrációvesztés léphetett fel. Ezek a betegségek jelentősen ronthatták a munkaképességet, főleg a képernyő előtti táblázatos feladatok végrehajtásánál és gépjárművezetésnél. Volt olyan személy, akit nem megfelelő egészségi és fizikai állapota miatt mentesíteni kellett a feladat végzése alól.

2. Stressztűrő és konfliktuskezelő képesség megléte

A kárterületi munka során számos alkalommal kerültek az utcaparancsnokok stresszhelyzetbe, amely elsősorban az információhiányból, a rövid határidejű feladatokból, az írott jelentések pontatlanságából, a kárterületi tevékenység irányításából és a felmerülő problémák kapcsán a folyamatos konfliktuskezelésből adódott.

Hiánya esetén: az ebben érintett utcaparancsnok részéről többször előfordult a feladatok végzésével kapcsolatosan erős kritika megfogalmazása, és esetenként a nem megfelelő hangnemet megtalálása a kollégákkal.

3. Emelt szintű kommunikációs és vezetési képesség megléte

A kárhelyszínen számos szereplővel kellett az utcaparancsnoki állománynak megértetnie magát, de máshogyan kellett kommunikálni az Operatív Törzs állományával és vezetőjével, mint a mentést végző hivatásos vagy társszerv állományával, az önkéntesekkel, a közfoglalkoztatottakkal, vagy a lakossággal. Ezen túl, az utcaparancsnoknak ismernie kellett a területén tevékenységet végzőket és sokszor személyes jelenlétével, vezetőként kellett megalapozni a feladatok határidőre történő elvégzését.

Hiánya esetén:

A nem megfelelő kommunikációs, illetve vezetői képesség a mentést végzők és a károsultak esetében is hamar erős konfliktushelyzetet teremtett. Nagyon sok esetben ez visszavezethető volt a nem megfelelő állóképesség vagy stressztűrő képesség kombinációjára is, amely rontotta a hivatásos egyén meglévő általános kommunikációs és vezetési képességét.

4. Emelt szintű empatis tőrőképesség

A feladatok végzése során akaratlanul folyamatosan találkozott az utcaparancsnoki állomány az egyes károsultak, elhunytak egyéni tragédiájával, amellyel naponta többször is szembesült. Egy 12-16 órás munkavégzés során minimum 6-8 olyan traumatikus élmény érte a beosztott állományt, amely hosszútávon jelentősen próbára tette az empatis tőrőképességet (pl. elhunyt személyek ingatlanának hozzátartozóval történő megtekintése, mindenüket elvesztett károsultak kísérése, állattetemek, elhullott állatok gazdájának kísérése, a katasztrófa feldolgozását képtelen idős személyekről történő gondoskodás). Hiánya esetén: a folyamatosan fellépő terhelés depressziós tünetek fordulhattak elő.

4. UTCAPARANC SNOKI MEGEMLÉKEZÉS: EMLÉKIRAT EMBERI SORSOKRÓL

„Megdöbbsentő volt a látvány, amit láttunk, és amiket átéltünk. Az ott készült fotók bejárták a világot, de előben még szörnyűbb, fájdalmasabb volt. Az épületekben még ott lakó személyek a segítő szándékom láttán hamar megnyíltak, és nagyon sok család történetét ismertem meg. Láttam idős házaspárok egy emberöltőnyi munkájának tönkremenetelét, a két kezi munkával felépített épületek, eszközök vörös iszap miatti végleges összeomlását. Emlékszem, egy idős bácsika büszkén mutatta az éléskamráját, amiben a nyáron készített befőtteket és az egyéb élelmiszereket tárolta, és amelyet a saját maga készített egyszemélyes lifttel lehetett a házból megközelíteni. Minden az enyészete lett, mert sajnos ezt az épületet is le kellett bontani, mint ahogyan a több száz másikat is.

7. kép: Az idős zongora (készítették a szerzők)

Egy másik házban egy régi csodálatos zongorát találtunk, amit a vörösiszap megsemmisített. Tulajdonosa 94 éves is elmúlt már a katasztrófa bekövetkezésekor.

A veszélyes anyaggal borított tárgy láttán az átélt trauma hatására már nem akarta, nem tudta megmenteni szeretett hangszerét és értéktárgyát. Pedig az közel 80 éven keresztül szolgált hűségesen, számtalan csodálatos zeneművet játszottak rajta.

Egy - egy ingatlan belső terének vizsgálata során a legmegdöbbentőbb volt megtalálni és megnézni a családi fotókat, amelyek az ott élt személyek mindennapjairól, emlékeiről készültek. Az ember sokszor beleborzongott, amikor a képek révén bepillantást kapott egy-egy történetbe, a kisgyermek és idős emberek megtörtént vidám és szomorú pillanataiba. Sajnos ezek döntő hányadát sokszor belepte a vörösiszap, és nagyon sok ilyen emlék a katasztrófa kapcsán megsemmisült. A károsult családok múltja, története örökre eltűntek. Ezeket pótolni nem lehetett.

A közel egy év alatt, amit ott töltöttem, nagyon sok családot ismertem meg Devecserből és Kolontárról. Figyelemmel kísértem őket a családi házuk elvesztésétől az új ingatlanukba történő beköltözésig. Öröm volt látni, amikor mindenki megélte az új élet kezdéséhez szükséges új építésű, vagy használt ingatlanba történő beköltözését. Ilyenkor azt az egy - két emléket, amit sikerült megmenteniük, büszkén mutatták meg nekünk. A katasztrófát követő években több rendezvényt is szerveztek az érintett települések, és jó volt látni az élet újraindulását, az új városrész bekapcsolódását a mindennapi életbe.”

6. UTCAPARANCSNOKI MEGEMLÉKEZÉS: MOTIVÁLATLANOKAT MOTIVÁLNI

„ Az életmentést követően előtérbe került a lakott területek mentesítése. Az utak és a járdák megtisztítását a Fővárosi Közterület - Fenntartó Zrt. úttisztító gépjárművei mellett nagyrészt a hivatásos önkormányzati tűzoltóságok helyszínre vezényelt egységei végezték. A lakóházak udvarainak, kiskertjeinek iszap- és gipszmentesítése - ahol lehetett - Bobcat típusú munkagépekkel történt. Ezt viszont nagyban nehezítette a kertkapuk szűk keresztmetszete és a kertekben lévő pincék, föld alatti építmények. Ezeken a területeken csak kézi erővel lehetett a talaj szennyezett részének az eltávolítását végezni. Ehhez a feladathoz volt szükség a nagyobb létszámú kézi erőre. Ezen létszám biztosításában nagy szerepet kaptak a tartós munkanélküliség csökkentését célzó, 2008-ban meghirdetett „Út a munkához program” résztvevői. Veszprém megyében 2010. évben 19 512 fő nyilvántartott álláskereső közül 2 188 fő volt aktív foglalkoztatáspolitikai eszközzel támogatott)². Erről kormányzati döntés is született, és a környezet közmunka programban dolgozóit (akik vállalták) átvezényelték Kolontárra és Devecserbe „takarítani”. A résztvevőknek két nap munkáért három napot írtak jóvá.

Az elképzelés jó volt, azonban a helyszíni kivitelezés számos nehézségbe ütközött. Például, hogy a közmunkások munkaideje reggel 07:00 órától délután 15:00 óráig tartott. Ez azt jelentette, hogy a küldő településen az autóbuszokra a felszállás 07:00 órakor kezdődött és délután 15:00 órakor ugyanott már le kellett róla szállni. A közmunkás nem túlórázhatott.

“**Omnes viae Romam ducunt**”³, de leginkább Rómán keresztül.

A legközelebbi településekről sem érkeztek meg az autóbuszok nyolc, fél kilencnél előbb. A megérkezést a reggeli követte, így a védőeszközök felvétele kilenc – fél tíz körül tudott megkezdődni. A résztvevők naponta kaptak új védőeszközt - ami gumicsizmából, Tyvek típusú egyszer használatos védőruhából, cérnakesztyűből, védőkesztyűből, porálarcból és védőszemüvegből állt. 30-40 fős csoport esetében ezek kiosztása, majd felvétele fél-, háromnegyed órát tartott. Ez azt eredményezte, hogy tíz-fél tizenegy óra körül lehetett a kárterületre kivinni a közmunkásokat.

² Veszprém megye statisztikai évkönyve, 2010 5.1.9. Nyilvántartott álláskereső és ellátásuk

³ Minden út Rómába vezet - latin

8. kép: Közmunkás állomány a napi feladat helyszínére vonul (készítették a szerzők)

A kikerkezést követően több alkalommal fordult elő konfliktus a közmunkások között. A teljesség igénye nélküli ízelítő az akkori mindennapokból:

- Volt, aki ugyanis a feladatok könnyebbik végét próbálta megfogni és némi munka után a mozgóbüfét igényelt. Kávészásra (hiszen ezen idő alatt nem kell dolgozni), majd később tízóráira is... Az ilyen emberek alapvető mottója a tengernyi szenvedés és fájdalom között a következő volt: ami jár, az jár!
- Ebédelni időben (11:30 óra) kell elindulni, mert, ha később megyünk, olyan hosszú lesz a sor, hogy nem lesz idő visszajönni! Aki ezt mondta, annak nem is lett, aznap már nem láttuk!

A hasonló, munkavégzést akadályozó körülmények megszüntetése érdekében az utcaparancsnokok javaslatára az Operatív Törzs folyamatosan javító intézkedéseket hozott. Az elkövetkező időkben pedig először az ebédidő lett kitolva fél kettőre, majd a helyszíni operatív törzs vezetőjének döntése értelmében a védőeszközök kiosztása fél kilencig lett engedélyezve. Aki a meghatározott időig nem vette fel a védőeszközét, annak nem lett jóváírva a napi munka. Ez csak az első napokon okozott kisebb nézeteltérést. A kirendelt közmunkás állomány részére a feladatokat meg kellett határozni, majd folyamatos felügyelettel ellenőrizni kellett a végrehajtást. Ehhez igen komoly empátia és rábeszélő képesség kellett. Az utcaparancsnokok általában polgári védelmi kirendeltség-vezetők voltak, akik (rendőr, katona, tűzoltó előélettel) tanulmányaik során a felsőfokú képzéseik alkalmával pedagógiai, pszichológiai és szociológiai ismereteket is elsajátítottak – ezek alkotó módon történő alkalmazása nagyban segítette a munkájukat.

A tanult ismeretek folyamatos használatával és az állandó kontroll megvalósításával sikerült rávenni a közmunkásokat a munkára. (Természetesen tisztelet a kivételnek, mert volt sok ilyen is közöttük.) Az utcaparancsnokok a területük nagyságától függően néhány munkagépet, 2-3 tűzoltórajt és 30-60 fő közmunkást kaptak a mentesítési munkákhoz. Ezzel a létszámmal és leginkább a hétvégenként az ország számos részéből érkező további nagyszámú önkéntesekkel majd egy hónap alatt sikerült megtisztítani a vörösiszappal elöntött belterületek nagy részét.

5. KÖVETKEZTETÉS

Az utcaparancsnoki rendszer korai bevezetése és működtetése, a „szektorizáció” lehetővé tette, hogy a helyszíni tevékenység hatékonyan és magas színvonalon valósuljon meg. A kárterületen a felmerülő problémák megoldását, a kirendelt és önként jelentkező állomány tevékenységének koordinálását az utcaparancsnokok rendben elvégezték. Tevékenységük mintaként szolgálhat más, hasonló jellegű kiterjedt katasztrófa káresemények felszámolásánál. A jövőre is gondolva, javasolt a kiterjedt katasztrófa káresemények helyszínén hasonló szerepkörbe az emelt szintű követelményeknek megfelelő személyek kijelölése és alkalmazása, valamint az utcaparancsnok kifejezés helyett az ENSZ INSARAG irányelvekben is szereplő „szektorparancsnok” megfogalmazás használata.

A jövőbeli szektorparancsnokok részére hasznos lehet (ajánlott célcsoport: kirendeltség-vezető, polgári védelmi főfelügyelő, polgári védelmi felügyelő, katasztrófavédelmi megbízott) olyan rövid időtartamú képzést tartani, amely felkészítheti őket egy kiterjedt katasztrófa helyszínén elvégzendő helyszíni koordinációs feladatok elvégzésére.

6. IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Katasztrófavédelem Központi Múzeum weboldala. „10 éve történt a vörösiszap katasztrófa cikk galéria”. [Online]. Elérhetőség: <https://muzeum.katasztrofavedelem.hu/35837/10-eve-tortent-a-vorosizsap-katasztrofa> (2024.01.03.)
- [2] Á. Muhoray Á. és Papp A. „A vörösiszap-katasztrófa utáni helyreállítás, újjáépítés tapasztalatai I.”, *Belügyi Szemle 61. kiadás*, pp. 27-46. p. 19 2013:2
- [3] Medical Online. „Vörösiszap”. [Online]. Elérhetőség: <https://medicalonline.hu/tudomany/cikk/vorosizsap> (2024.01.19.)
- [4] Muhoray Á. és Ambrusz J. „A vörösiszap-katasztrófa következményeinek felszámolása, a keletkezett károk helyreállítása”, *Bolyai Szemle XXIV.*, pp. 67-85, 19p. (2015)
- [5] INSARAG hivatalos weboldala „GUIDELINES 2020 – Preparedness and response Volume II. Manual B: Operations”. [Online]. Elérhetőség: <https://www.insarag.org/guidelines> (2024.01.03.)
- [6] Muhoray Á., Papp A. „A vörösiszap-katasztrófa utáni helyreállítás, újjáépítés tapasztalatai II.”, *Belügyi Szemle 61. kiadás*, pp. 63-86. p. 23 2013:3